

הלכות חמץ ומצה

יש בכללן שמונה מצוות שלוש מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה; (ב) להשבית שאור מארבעה עשר; (ג) שלא לאכל חמץ כל שבעה; (ד) שלא לאכל תערבת חמץ כל שבעה; (ה) שלא יראה חמץ כל שבעה; (ו) שלא ימצא חמץ כל שבעה; (ז) לאכל מצה בלילי הפסח; (ח) לספור ביציאת מצרים באותה הלילה. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות חמץ ומצה פרק א

א. כל האוכל פזית חמץ בפסח, מתחלת ליל חמשה עשר עד סוף יום אחד ועשרים בניסן במזיד, חיב כרת, שנאמר "כי כל-אכל חמץ, ונכרתה" (שמות יב, טו); בשוגג, חיב קרבן חטאת קבועה: אחד האוכל, ואחד הממחה ושותה.

ב. החמץ בפסח, אסור בהניה שנאמר "ולא יאכל, חמץ" (שמות יג, ג), לא יהא בו הטר אכילה. והמניח חמץ ברשותו בפסח אף על פי שלא אכלו, עובר בשני לאוין: שנאמר "ולא יראה לך שאר בכל-גבלך" (שמות יג, ג; דברים טז, ד), ונאמר "שאר, לא ימצא בבתיכם" (שמות יב, טז); ואסור החמץ ואסור השאור שבו מחמצין, אחד הוא.

ג. אינו לוקה משום "לא-יראה" (שמות יג, ג; דברים טז, ד) ו"לא ימצא" (שמות יב, טז) אלא אם כן קנה חמץ בפסח, או חמצו כדי שיעשה מעשה. אבל אם היה לו חמץ קדם הפסח, ובא הפסח ולא בערו אלא הניחו ברשותו אף על פי שעבר על שני לאוין אינו לוקה מן התורה, מפני שלא עשה מעשה; ומכין אותו, מכת מרדות.

ד. חמץ שעבר עליו הפסח, אסור בהניה לעולם; ודבר זה, קנס מדברי סופרים: מפני שעבר על כל יראה וכל ימצא, אסרוהו, ואפלו הניחו בשגגה, או באנס כדי שלא יניח אדם חמץ ברשותו, עד שיהנה בו אחר הפסח.

ה. חמץ שנתערב בדבר אחר בפסח, בין במינו בין שלא במינו הרי זה אוסר בכל שהוא. וחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אף על פי שהוא אסור בהניה אם נתערב בין במינו בין שלא במינו, הרי זה מתר לאכלו אחר הפסח: שלא קנסו ואסרו, אלא בחמץ עצמו; אבל התערבת מתרת באכילה, לאחר הפסח.

ו. אין חיבין כרת, אלא על אכילת עצמו שלחמץ. אבל ערוב חמץ כגון פתח הבבלי ושכר המדי, וכל הדומה להן מדברים שהחמץ מערב בהן אם אכלן בפסח, לוקה ואין בו כרת: שנאמר "כל-מחמצת, לא תאכלו" (שמות יב, כ). במה דברים אמורים, בשאכל פזית חמץ בתוך התערבת, בכדי אכילת שלוש ביצים הוא שלוקה מן התורה; אבל אם אין בתערבת פזית בכדי אכילת שלוש ביצים אף על פי שאסור לו לאכל אם אכל, אינו לוקה אלא מכת מרדות.

ז. האוכל מן החמץ עצמו בפסח, כל שהוא הרי זה אסור מן התורה, שנאמר "לא יאכל, חמץ" (שמות יג, ג). ואף על פי כן

אינו חיב כרת או קרבן, אלא על פשעור שהוא כזית; והאוכל פחות מפזית במזיד, מפין אותו מפת מרדות.

ח. אסור לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה, שהוא מתחלת שעה שביעית ביום. וכל האוכל בזמן זה, לוקה מן התורה שנאמר "לא-תאכל עליו חמץ" (דברים טז, ג), כלומר על קרבן הפסח: כך למדו מפי השמועה, בפרוש דבר זה לא תאכל חמץ משעה שראויה לשחיטת הפסח, שהוא "בין הערבים" (שמות יב, ו), והוא חצי היום.

ט. ואסרו חכמים לאכל חמץ מתחלת שעה ששית, כדי שלא יגע באסור תורה, ומתחלת שעה ששית יהיה החמץ אסור באכילה ובהניה, שעה ששית מדברי סופרים; ושאר היום משביעית ומעלה, מן התורה.

י. שעה חמישית, אין אוכלין בה חמץ גזרה משום יום המענן, שמא יטעה בין חמישית וששית. ואינו אסור בהניה, בשעה חמישית. לפיכך תולין בה תרומה ולחם תודה וכיוצא בהן מחמץ שהוא קדש, לא אוכלין ולא שורפין; עד שתגיע שעה ששית, שורפין הכל.

יא. הא למדת שמתר לאכל חמץ ביום ארבעה עשר, עד סוף שעה רביעית; ואין אוכלין בשעה חמישית, אבל נהנין בו; והאוכל בשעה ששית, מפין אותו מפת מרדות. והאוכל מתחלת שעה שביעית, לוקה.